ŽENSKÝ A MUŽSKÝ ELEMENT V SHAKESPEAROVÝCH SONETOCH

Mária HVIZDOŠOVÁ

„Predsa chceš, starý Čas, byť zákernejší?
Pretrvá jeho mladosť v mojom verši.“
(W. Shakespeare: Sonety)

ÚVOD

Táto práca sa zoberá analýzou básnickej zbierky *Sonety* od Williama Shakespeara. Text *Sonetov* má svoj pomerne stabilný a jednoznačný výklad, napriek tomu, že je plný neurčitosti, mnohovýznamovosti a vyvoláva mnoho otázok. Ďalším pridruženým problémom je preklad textu a prebásnenie, ktoré môžu do značnej miery ovplyvniť vnímanie celku. Ako zdrojové texty pre túto analýzu sú použité anglický originál, dva slovenské a jeden český preklad.

V porovnaní s inými alžbetínskymi autormi, ktorý sa pridržiavajú petrarkovskej konvencie, vystupuje Shakespeare s tematicky a ideovo novým prístupom. Ide hlavne o problémy mužského a ženského objektu lásky, tak platonickej ako aj fyzickej. To je zároveň priestor na problémy historického kontextu (dobový postoj k láske dvoch mužov) a charakteru časti diela (ženské atribúty mužského objektu). Silné citové zaujatie lyrického subjektu a autentickosť často implikujú interpretácie adresátov diela v súvislosti s osobným životom autora.

Počiatočnou inšpiráciou pre túto analýzu prevažne prvých 126 Shakespearových Sonetov bola Shakespearova dráma Večer *Trojkráľový alebo Čokoľvek chcete* (v origináli *Twelfeth night or What you will*). Hra v zápletke rieši zaujímavý problém ženskej a mužskej identity (hlavná hrdinka sa prezlieka za muža). Zároveň v súlade s renesančnou divadelnou praxou ponúka zaujímavé obraty (ženské roly hrali mladí muži). V tejto súvislosti sa objavila otázka mužského a ženského elementu v Sonetoch. Apriórne preberanie mužského adresáta v prekladoch porovnáva s pôvodným textom analýza explicitného vyjadrenia mužského prvku. Slovenské a český preklad s ohľadom na lexikálne prostriedky sú nútené zvýšiť frekvenciu výskytu mužského oslovenia. Ak aj tento prenos nemá dopad na sémantiku, je zaujímavý z hľadiska ideového, pretože otvára možnosti pre univerzálnejšie chápanie textu. Tá sa prejavuje napríklad pri riešení otázky ideálu, platonickej a fyzickej lásky.

1 TRADÍCIA SONETU V ALŽBETÍNSKEJ DOBE

Tradícia sonetu začala v Anglicku približne začiatkom 16. storočia. Na dvore kráľa Henricha VIII pôsobili Sir Thomas Wyatt (1503 – 1542) a Henry Howard Earl of Surrey (1517 – 1547). Čerpali tematicky aj formálne z klasického talianskeho sonetu, inšpirovali sa hlavne Petrarcom. Po ich odchode a niekoľkoročnej prestávke došlo k obnoveniu tohto inšpiračného zdroja. Na dvore kráľovnej Alžbety I., dcéry Henricha VII, pôsobili tzv. „courtly makers“, t. j. dvorní tvorcovia. Edmund Spenser (1552 – 1599) a Sir Philip Sidney (1554 – 1586) boli inšpirovaný talianskym petrarkovským modelom, ale aj platonizmom a neoplatonickým mysticizmom, stredovekou rytierskou romancou s témou dvornej lásky a pastorálnou idylou. Zároveň však ich diela odrážajú kresťanský hodnotový systém protestantizmu – morálka a čistota. Od Petrarcu preberajú ľúbostný tematický model konfliktu fyzickej túžby a ideálnej lásky. Preberajú aj model ženy „plavovlasej anjelskej Laury“, z ktorej lyrický subjekt diela vytvára modlu, upiera na ňu svoje neadekvátne očakávania, zbožšťuje ju. Žena je sledovaná, mimoriadna pozornosť sa venuje jej šatám, telu, pohybom a správaniu. Žena – ideál a nie skutočná žena z mäsa a kostí – sa stáva centrom realizácie duševného života autora, jeho inšpiráciou.

Spenser (*Amoretti*) rieši konflikt platonickej a fyzickej lásky legitimizáciou dvorenia, manželstvom. Naopak Sidney (*Astrophel and Stella*), rieši lásku k žene ako hriešnu a východiskom je obrat práve ku univerzálnym kresťanským hodnotám. Pridŕžajú vo svojich dielach petrarkovskej konvencie aj formou, ktorá často používa obrazy tohto typu:

- láska ako boj, milenec ako nepriateľ,
- láska spôsobuje smrť (choroba, rana),
- láska ako utrpenie,
- láska ako väzba,
- láska ako poľovačka,
- láska/milovaný je vládca/pán,
- sila pohľadu milovanej osoby (ako lúč, žiara),
- krása milovanej osoby (ako kvety, šperky),
- meno milovanej osoby/básnika (slovné hračky, šarády),
- adresovanie neživému objektu, mŕtvej osobe (apostrofa),
- milovaná osoba ako slnko, hviezda,

- cnosti milovanej osoby.[1]

Edmund Spenser: Amoretti Sonnet 67 ”Lyke as a huntsman after weary chance“	„Ako poľovník po únavnej naháňačke“
Lyke as a huntsman after weary chace, Seeing the game from him escapt away: sits downe to rest him in some shady place, with panting hounds beguiled of their pray. So after long pursuit and vaine assay, when I all weary had the chace forsooke, the gentle deare returnd the selfe-same way, thinking to quench her thirst at the next brooke. There she beholding me with mylder looke, sought not to fly, but fearelesse still did bide: till I in hand her yet halfe trembling tooke, and with her owne goodwill hir fyrmely tyde. Strange thing me seemd to see a beast so wyld, so goodly wonne with her owne will beguyld. (Abrams)	Ako poľovník po únavnej naháňačke vidiac, že mu zver unikla sadne si aby si oddýchol na nejakom tônistom mieste s udychčanými psami podvedenými korisťou. Tak po dlhom prenasledovaní a márnom pokuse keď som úplne unavený zanechal naháňačku, nežná drahá/jelenica vrátila sa tou istou cestou, mysliac si, že uhasí smäd v blízkom potoku. Tak ma zbadala milým pohľadom nesnažila sa uniknúť, ale nebojácne vyčkávala: kým som ju nezobral rukou trasúcu sa a s jej súhlasom ju držal pevne silno. Zdalo sa mi zvláštne vidieť zviera tak divé, ak pokojne získané jej vlastnou vôľou oklamané.

[1] Petrarchan Convention and the Sonnet. http://www.ajdrake.com/teachers/teaching/guides/brit_med_ren/petrarchan_conventions.htm [30. 4. 2007]

Francesco Petrarca: Sonety pre Lauru

Sonet CVIII

Do akých bájnych predstáv, kam to na Nebesá
Príroda siahla, aby z tisícerých vnád
tej krásnej tváre mohla sa pochvastať
tu dolu, že tam hore božskou mocou skvie sa?

Ktoráže vodná nymfa, ktorá víla lesa
môže tak jemne Vánkom zlatých vlasov viať?
Kde očarí ťa toľká cnosť už na pohľad?
Aj moja Smrť tu pri nej porazená klesá.

Kto nevidel jej oči, v ktorých najsladšie je
ich žmurkanie a v ktorých štipky falše niet,
ten za anjelskou krásou blúdi bez nádeje.

Kto nečul sladký žblnkot omamných jej viet,
keď sladko vzdychá a keď presladko sa smeje,
ten nevie, ako v Láske s liekom splýva jed. (Petrarca, 1968)

William Shakespeare (1564 – 1616) nepatril medzi dvorných autorov, nemal funkciu pri dvore a nezávisel na milosti vládcu. U Spensera i Sidneyho konflikt ženy ako vládkyne a ženy ako dobývaného subjektu vyplýva aj z ich podriadeného a závislého postavenia na dvore kráľovnej Alžbety I. Odráža sa to na charaktere jeho tvorby, má vlastný, osobitý, nekonvenčný štýl. No takisto bol ovplyvnený Petrarcom, obsahovo aj formálne.

Z jeho osobného života je málo záznamov, problematicky sa rekonštruuje. *Sonety*, ako intímna výpoveď, sú označované ako kľúč k jeho súkromnému životu.

Cyklus sonetov *Sonnets* napísal pravdepodobne v rokoch 1595 – 1599. Prvýkrát boli zozbierané v knihe tlačiarom Thomasom Thorpom, ktorý ich zaregistroval 20. mája 1609 s názvom *Shakespeares Sonnets. Neuer before Imprinted*. Takmer určite boli vydané bez Shakespearovej autorizácie. Thorpe vložil na začiatok zväzku kódované venovanie: „To the onlie begetter of these insuing sonnets Mr. W. H. all happinesse and that eternitie promised by our everliving poet wisheth the well-wishing adventurer in setting forth T. T.“[2] („jedinému pôvodcovi týchto sonetov pánu W. H. ... v zverejnení pána T. T.“)

[2] Sparknotes. Shakespeare's Sonnets. http://www.sparknotes.com/shakespeare/shakesonnets/ [30. 4. 2007]

Bolo veľa pokusov určiť identitu pána W. H., pretože sa ukazoval byť mimoriadne dôležitým prvkom života i tvorby Shakespeara. Hlavnými kandidátmi sú : William Herbert, Earl of Pembroke a Henry Wriothesley, Earl of Southampton. Napríklad aj u Oscara. Wildea nájdeme „*Portrét pána W. H.*“ (*The Portrait of Mr. W. H.*) (1889), jeho prvú oslavu romantickej lásky medzi mužom a chlapcom, v ktorej predkladá teóriu, že Shakespearove sonety boli napísané z lásky ku alžbetínskemu chlapčenskému hercovi „Willie Hughesovi“.

Formálna stránka

Sonetov je spolu 154. Ich usporiadanie nie je časovo a významovo viazané, teda prevažne jednotlivé sonety nemajú pevný sémantický súvis a miesto v štruktúre celého diela, súvisia medzi sebou voľne námetovo, obsahovo, ale nie sú na sebe závislé a takmer každý obsahuje individuálnu myšlienku. Sú tu aj niektoré výnimky, „dvojičky“ (VI – VII; XXVII – XXVIII; XLIV – XLV atď.). Zároveň možno celok rozdeliť na niekoľko tematických rámcov.

Petrarcove sonety boli delené na jednu oktávu a jeden sestet. Shakespearov sonet má formu 3 štvorveršia a jeden kuplet. Zároveň obsahovo môžeme deliť sonet na časti: všeobecné, realistické východisko – téza, problém aktuálnej situácie, osobný problém – antitéza a riešenie spojením predchádzajúcich, dôvtipná pointa – syntéza. U Shakespeara nájdeme niekedy podobnosť s Petrarcom, prvé dve štvorveršia nastoľujú otázku a posledné štvorveršie a kuplet na ňu odpovedá (Sonnets, CXXI.).

Obsahová stránka

Tematické rámce nie sú zväčša ostro oddelené, prelínajú sa témy a problémy. Zároveň sa autor niekedy vracia k problému na inom mieste. Vo všeobecnosti ide o ľúbostnú lyriku s dôrazom na mladosť, krásu v kontraste so starobou a zánikom. Prvá časť I – XVII je výzvou venovanou mladému mužovi, aby zanechal potomstvo. Zároveň sa snaha presvedčiť ho zachovať pamiatku v dieťati prelína so snahou lyrického subjektu zachytiť mladíka v básni. Sonety XVII – CXXVI vyznávajú záujem, lásku k priateľovi a k jeho prednostiam, je nadšený jeho cnosťami, je preňho ideálom, napríklad v sonete LXXXIV. hovorí, že niet väčšej chvály ako povedať „ty si ako ty sám“, lebo to je najvyšším stupňom krásy a cnosti.

Vyskytujú sa tu zápletky, bližšie nešpecifikované: nestálosť mladého muža, trojuholník lyrický subjekt – žena – priateľ, iný autor (usilujúci o priazeň priateľa), odlúčenie. V CXXII – CLIV predstavuje kontrastný problém silnej fyzickej túžby a vášne ku Temnej Panej. Temná pani má negatívne fyzické aj osobnostné charakteristiky. Lyrický subjekt sa zmieta v láske a

odpore. Rozoberá emócie a vzťahy s veľkou intímnosťou, rozlišovacou schopnosťou v odtieňoch citu.

Z textu sa nedozvedáme presné miesto, ani čas. Niektoré sonety z I – CXXVI sú adresované Múze, Času a podobne, no prevažne sú adresované objektu lásky, viac krát oslovovaného ako mladý muž, chlapec. Zriedka (napríklad LXIII) hovorí o objekte lásky v tretej osobe. V anglickom origináli sa takto stráca väčšina príležitostí na použitie osobného zámena „he“. Gramaticky explicitne vyjadrený mužský adresát je niekedy doplnený alebo nahradený poetickou paralelou, z ktorej môžeme usúdiť, že ide o muža-adresáta. Takýmto je sonet o slnku VII, alebo opakovanie mužských zámen pri opisovaní kvetín, ku ktorým neskôr objekt lásky prirovnáva. Kontrast frekvencie použitia mužského prvku originál/preklad nie je prekvapujúci s ohľadom na gramatickú stránku slovenského a českého jazyka. Zaujímavé však je, že napríklad v origináli sú intervaly, v ktorých vyjadrenia absentujú. Univerzálne venovania sú preštepované na „mužské“ po relatívne dlhých úsekoch. Tým sa stráca intenzita väzby na konkrétnu osobu, obdiv ku kráse a mladosti je všeobecne aplikovateľný, no explicitné návraty vytvárajú rámec realistickosti. Ten sa vytvára aj tým, že lyrický subjekt oslovuje priamo objekt, naznačuje ich kontakt v reálnom svete.

Inšpirácia petrarkovskou konvenciou je viditeľná napr. v sonetoch:

- láska ako boj, milenec ako nepriateľ XCVI,
- láska spôsobuje smrť (choroba, rana) CXVIII, CXIX,
- láska ako utrpenie XLIII,
- láska ako väzba XXII,
- láska ako poľovačka,
- láska/milovaný je vládca/pán XXVI, LVII, LVIII,
- sila pohľadu milovanej osoby (ako lúč, žiara) I,
- krása milovanej osoby (ako kvety, šperky) XXVII, XLVIII, LII, LIV, XCVIII, XCIX,
- meno milovanej osoby/básnika (slovné hračky, šarády) CXXXV,
- adresovanie neživému objektu, mŕtvej osobe (apostrofa),
- milovaná osoba ako slnko, hviezda VII, XXXIII,
- cnosti milovanej osoby LXXXII, XCIII.

Z tejto schémy o základných námetových zdrojoch je vidno, akým spôsobom sa vyhýba talianskemu tradičnému štýlu. Pokrýva pôvodnú tému (platonická láska, žena), ale v novom obsadení, keď cieľom platonickej lásky je muž (nový prvok) a žena je objektom fyzickej lásky (nový prvok).

Kontrast v námetovej oblasti	platonická láska – krása, mladosť, idealizácia, nenaplnená vášeň	fyzická láska – kolísanie odporu, nenávisti a vášne, túžby
muž	x	?
žena	o	x

o – Petrarca, dvorní autori

x – Shakespeare

2 ANALÝZA

Zhrnutím určitých prvkov môžeme dôjsť k záveru, že na povrch výrazne preniká ženský element. Silne osobne zaujaté navádzanie mladíka na zanechanie potomstva (I. – XVII.) nie je klasická mužská téma. Lyrický subjekt dvorí, obdivuje, uchádza sa o priazeň. Pri odlúčení sníva o milovanom, nemôže spávať, naznačuje, že o priazeň mladíka sa uchádzajú aj iní (konkurenčný básnik), mladík sa teší obdivu a priazni okolia vďaka svojej kráse a pôvabu. Obdiv ku kráse častí tela, jeho sladkému dychu, pôvabu a nehe pripomína Petrarcove modlárstvo vo vzťahu k Laure. Krása v závislosti od mladosti implikuje typ krásy ženskej, skôr ako zrelej, mužnej. Čistota, vernosť a stálosť sú tradične cnosťami vyžadovanými od žien (napriek tomu, že sú to univerzálne hodnoty). Priame oslovovanie „thou, thy“ / „ty, tvoj“ spôsobuje, že väčšina sonetov stojacich izolovane sa stáva univerzálnymi. Výrazné sú 10 aj viac sonetové intervaly, kde sa nevyužíva žiadne príznakové oslovenie. Grafické vyjadrenie tohto problému vidno z grafu (pozri príloha), kde sú gramaticky explicitné vyjadrenia mužského adresáta znázornené v prvom stĺpci, druhý stĺpec je rozšírený o poetické metafory, resp. paralely, z ktorých je jasné, že ide o muža (oba podľa originálu). V slovenských a českých prekladoch sa tento efekt výrazne stráca. Zaujímavý moment je, že Petrarca hovorí podobne aj ako Spenser o svojej láske v tretej osobe. Hlavným momentom je však použitie takmer všetkých konvencií tradične používaných pre obdiv k žene; konvencie použité na Lauru sú v tomto prípade použité na mladíka.

Zaujímavou je ukážka z diela Shakespeara *Večer trojkráľový alebo čokoľvek chcete.* Treba zároveň zvážiť historický kontext, problém ženských rolí v divadle: mladí muži hrajú ženy.

Konkrétne však vo *Večere trojkráľovom* sa muž (herec) prezlečený za ženu (Olívia) prezlieka za muža (Cesario, prezlečená Olívia). Zároveň muž v mužských šatách (brat Olívie, Sebastián) a žena v mužských šatách (Olivia stále v prezlečení), podobajú sa na nerozoznanie (scéna stretnutia brata a sestry – dvojičiek).

Tieto slová vyslovuje muž, v presvedčení, že Olívia je muž:

„... si ešte dieťa – máš nádherné ústa a Dianin máš povzdych, ba aj hlas. Sťa mladé dievča moduluješ slová, si väčšmi dievča ako mladý muž...“ (Shakespeare, 1980)

Problémom sa v *Sonetoch* stáva vedomie mužskosti, ktoré sa tiahne dielom, ale poddávanie sa ženskému elementu (neodolateľná krása, príťažlivosť, rodenie detí, dobíjanie, dvorenie, snívanie o milovanom) – vyzdvihovanie ženských kvalitatívnych prvkov na mužovi. Prečo?

Sám autor v sonete XX. uvádza:

„*Príroda darovala ti tvár ženy,*
pán mojej vášne – a či lepšie pani?“ (Shakespeare, 2004)

Preto si postavíme otázku: Môže byť sonet I – CXXVI interpretovaný ako báseň o citlivom vzťahu k osobe, ktorá je reprezentovaná ako MUŽ, ale prirodzenosťou je ŽENSKÁ a táto črta ženskosti sa pokúša dominovať a dostať sa na povrch?

Ponúka sa lákavá interpretácia, že za mladým mužom sa skrýva žena. Ak sa na to pozrieme z pozície čitateľa, ten sa možno dokonca lepšie vžije do klasického vzorca muž – žena. Intenzívny platonický vzťah muž – muž je netradičný; námietku, že možno ide o milenecký vzťah možno vyvrátiť tým, že nasleduje séria venovaná žene a je spojená s výraznou telesnosťou. Či číta (takmer) milenecké vyznanie muža mužovi muž alebo žena, je problematické zaujať postoj. Dá sa predpokladať odstup od istej zženštilosti, neadekvátnosti témy, obdiv je akoby pomýlený: kvality muža ako krása, mladosť, pôvab, prípadne plodnosť vyznievajú zvláštne, pretože to čo bolo bežne obdivované na žene je teraz kvalitou muža.

Ak si však môžeme postaviť do pozície objektu prezlečenú ženu, mužský aj ženský čitateľ sa vie identifikovať do jednej zo strán. Vidíme, že prevlek dostáva vzťah do inšpiratívnej platonickej, čistej roviny. Môžeme takto interpretovať prenikanie obdivu k ženskosti pod povrchom mužského šatu. Oslovuje muža a formuluje myšlienky adresované mužovi, ale tie sú vlastne z hĺbky pocitu prežívaného na základe ženského elementu, ktorý je vnímaný podvedome, ale neutajiteľne, a tento ženský element preniká na povrch. Lyrický subjekt podvedome nútený vyznávať city objektu, na ktorom je prekážkou naplnenej lásky „iba“ mužskosť, city však vlastne vyznáva žene bez vidiny vlastného prospechu.

Na druhej strane tu však stojí sila mužského elementu, ktorý sa prejavuje v doplňujúcich rovinách. Napriek tomu, že sú tu dlhé intervaly bez explicitného vyjadrenia pohlavia adresáta, vždy po sérii univerzálnych sonetov stojí sonet (jeden alebo aj dva), ktorý ich „preštepí“ na

mužského adresáta. Dôležitým bodom sú trojuholníky, ktoré naznačujú blízke a dlhotrvajúce kontakty mladíka a lyrického subjektu (trojuholník s konkurenčným básnikom a so ženou).

Mnohé zo sonetov majú charakter poučení o živote z pozície starého muža mladému, hovoria o pominuteľnosti a smrti, čase a zániku a skazenosti sveta. Na druhej strane sa starnúci lyrický subjekt vzhliada v priateľovej mladosti a kráse. Strieda sa tu životná skúsenosť a sentiment. Tieto momenty možno klasifikovať ako výrazne mužské, resp. nie sú očakávaným obsahom ľúbostnej lyriky k žene.

Sonety poskytujú značný priestor na dohady, pretože ak si vezmeme napríklad metaforiku (napr. sonet, v ktorom sa prirovnáva objekt zároveň aj ku Helene aj k Adonisovi), vidíme, že izolovane (keďže v nich nie je explicitný mužský prvok) by často bolo ťažko rozhodnúť komu sú adresované. Napríklad, zo sonetu, v ktorom je narážka na spoločnú hanbu či poklesok lyrického subjektu a objektu, pričom nie je naznačené o čo ide, sa nemôžeme dozvedieť ku komu sa prihovára práve kvôli anglickému neutrálnemu osloveniu v druhej osobe. Aj sonety s vyslovene mužským oslovením však často obsahujú slová volené tak, aby boli použiteľné na muža i ženu (v prípade ak by túto explicitnosť neobsahovali), práve kvôli téme a narážkam na plodnosť, deti, nehu a krásu.

Zároveň treba povedať, že s ohľadom na vybavenie jazyka, slovenčina a čeština je nútená používať explicitné mužské označenia, aj keď v origináli na tom-ktorom konkrétnom mieste nie sú. (pozri tab. v praktickej časti).

Takáto polarita a nejednoznačnosť privádza k univerzálnejšiemu a abstraktnejšiemu riešeniu problému adresáta. Pretože sa nevyriešil problém muž/žena, resp. nezodpovedal uspokojivo, pozrieme sa na problém platonický/fyzický vzťah. Kombinácia cností a krásy, priateľstva a zároveň nefyzickej roviny poukazujú na problematiku platonickej lásky. Objektom takéhoto vzťahu je ideál obdarený kvalitami. Shakespeare rozbíja väzbu platonická láska – žena. Kvality ideálu preberá mladík, ku ktorému lyrický subjekt zároveň reflektuje skúsenosti s frustrujúcou realitou. Podstatou objektu sa stávajú cnosti, krása a fyzická nedosiahnuteľnosť ako atribúty lásky platonickej.

Otázku teraz postavíme inak:

Môže byť sonet interpretovaný ako báseň o citlivom vzťahu k osobe, ktorá je reprezentovaná ako MUŽ, ale prirodzenosťou je IDEÁLNA a táto črta ideálnosti sa pokúša dominovať a dostať sa na povrch?

Na jednej strane je ideál daný objektívnymi charakteristikami, vstupujúcimi do zmyslov, no sú to parametre vymyslené v istom zmysle racionálne, generované všeobecnými predstavami o dokonalosti a o tom ako by mal svet vonku vyzerať – svet objektívnej dokonalosti,

ideál pre všetkých. To je vzťah s mladíkom: obdiv je nekritický, oddaný, je tu aj tá črta lyrického subjektu, podobne ako v talianskom sonete, že skôr žije pre svoj cit ako pre konkrétnu osobu, skúma uhly pohľadu a odtienky svojho citu. Ide tu o akúsi normatívnosť: zobrazuje parametre: krása a cnosť. Parameter: nedosiahnuteľnosť (t. j. dôvod nenaplnenia fyzického) nevyplýva z výšky jeho pozície, božskosti, nepriazne osudu, ale (veľmi zveličene povedané) jeho fyzickej „chyby“, prirodzenosti. V Sonetoch je mladík na dosah, autor s ním je v kontakte, no k naplneniu nemôže dôjsť. Forma citu sa tak rozvíja do podoby nezaťaženej rodovým rozlíšením, z dôvodu nemožnosti naplnenia vzťahu.

Na druhej strane stojí skutočná žena vnímaná lyrickým subjektom a je výlučne jeho subjektívnym ideálom, len on v nej „niečo“ vidí, niečo, čo je generované z emócie, citu, teda z vnútra – je tu prvok jedinečnosti. Lyrický subjekt priamo hovorí o porušení tradície vyzdvihovania univerzálnych kvalít a idealizácie, ktorú dodržujú iní. Povaha objektu je v konflikte s platonickým ideálom, nenapĺňa ale popiera ho. Čierna pani je objektom lásky nie preto, že je ideálom ale preto, lebo je tým koho lyrický subjekt miluje, teda sama *vytvára ideál, lebo je milovaná, a nie: je milovaná, lebo je ideálom*. Nový ideál sa prispôsobí citu a srdcu. Odidealizovaná žena je plná chýb fyzických (nie je éterická, je pozemská) aj osobnostných, ale lyrický subjekt k nej má skutočný cit vášne, túžby a lásky pozemskej, reálnej. Ale ako básnik v nej vidí látku na poéziu, nie idealizovanú ale pravdivú a úprimnú a aj plnú protirečení a antagonistických, prízemných čŕt ako odpor, hnev, nenávisť.

Nanovo môžeme interpretovať Sonety cez *Večer Trojkráľový* a v ňom viacnásobné prezliekanie, hranie rolí, zámeny. Muž a žena v tých istých šatách sú nerozoznateľný, t. j. zakrytí šatami, nie vo svojej prirodzenosti. Poukazuje to na rovnováhu a rovnocennosť muža a ženy vo chvíli, keď odhliadame od fyzického základu pohlaví. Tak muž i žena videní ako ideál môžu byť objektom čistého platonického obdivu.

Avšak platonická láska leží nakoniec viac v milujúcom ako v milovanom (beloved), teda objekt je takpovediac druhoradý. Je to zároveň aj preto, lebo ideál sa nikdy nemôže naplniť. Skutočný vzťah naznačený v diele je dvojsmerný, druhá osoba je „lover“ – milenka, tá, čo miluje.

Týmto pohľadom môžeme prehodnotiť nejednoznačnosť použitia mužského a ženského prvku vo forme a obsahu v určitých častiach diela. Konkrétnosť osoby je druhoradá, hlavný je univerzálny cit. Mužský prvok je tu dôležitý hlavne pre demonštračnú rovinu diela, zobrazenie platonickej lásky.

ZÁVER

Shakespearove dielo je vždy bohaté na roviny a komplexné uhly pohľadu. Problémy nedefinuje úzko, naopak rozširuje chápanie a ponúka realistickejšie riešenia. Sonety neriešia výsostne iba ľúbostnú túžbu a zápas s láskou. Dôležitý rozmer majú osobné reflexie o svete, čase a zániku. Viac ako predstava konkrétneho chlapca, mladíka z autorovho života sa ponúka realistickosť a úprimnosť práve týchto reflexií, ktoré sú autentickejšie. Zároveň nemajú iba momentálnu platnosť, nie sú naviazané na konkrétne udalosti a osoby z okolia autora. Veď práve pominuteľnosť je jednou s hlavných tém diela. Sonety je potrebné interpretovať v súlade s touto ideou. Životné skúsenosti formulované do univerzálnych princípov, alebo hoci len do postrehov o osobných frustráciách, majú kvalitu nadčasovosti a všeobecnej aplikovateľnosti.

ZDROJE

Abrams, M. H. et al. (eds.): The Norton Anthology of English Literature. 5. vydanie. New York: W. W. Norton.

Delahoyde, Michael: Shakespeare's Sonnets. http://www.wsu.edu/~delahoyd/shakespeare/sonnets.html [30. 4. 2007]

Petrarca, Francesco: Sonety pre Lauru. 1. vydanie. Bratislava: Slovenský spisovateľ 1968. 88 s.

Petrarchan Convention and the Sonnet. http://www.ajdrake.com/teachers/teaching/guides/brit_med_ren/petrarchan_conventions.htm [30.4.2007]

Sadlon, Peter: Francesco Petrarch and Laura de Noves. http://petrarch.petersadlon.com/submissions/Griffiths.html [30. 4. 2007]

Shakespeare, William: Sonety. 5. vydanie. Vladislav, Jan. Praha: Mladá fronta 1970. 120 s.

Shakespeare, William: Večer trojkráľový alebo Čokoľvek chcete. 1. vydanie. Bratislava: Tatran 1980. 160 s.

Shakespeare, William: Komédie. Sonety. Boor, Ján – Sedlačková, Anna. Bratislava: Tatran 1989. 648 s.

Shakespeare, William: Sonnets. Sonety. 2. vydanie. Feldek, Ľubomír. Bratislava: Petrus 2004.

Shakespeare's Sonnets. Microsoft Encarta 2006 [DVD]. Redmond, WA: Microsoft Corporation, 2005.

Sparknotes. Shakespeare's Sonnets. http://www.sparknotes.com/shakespeare/shakesonnets/ [30. 4. 2007]

Wikipedia contributors. Shakespeare's sonnets. Wikipedia, The Free Encyclopedia http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Shakespeare%27s_sonnets&oldid=133437588 [30. 4. 2007]

O AUTORKE

Mária Hvizdošová je študentkou 2. ročníka denného bakalárskeho štúdia v odboroch anglický jazyk a literatúra – estetika; kontakt: mojaposta@hotmail.com.

PRÍLOHA

Tabuľka explicitnosti vyjadrenia mužského adresáta v sonetoch I. – CXXVI.

	explicitne vyjadrený ♂[3]				
č. sonetu	gram(1) - E	poet(1) - E	(1) - SVK	(2) - SVK	(3) - CZ
1	x	o	o	o	o
2	x	o	o	o	o
3	o	o	o	o	o
4	x	x	o	o	o
5	x	o	x	x	x
6	x	o	o	o	o
7	x	o	x	x	x
8	o	o	o	o	o
9	o	o	o	o	o
10	x	x	o	o	o
11	x	x	o	o	o
12	x	x	x	o	x
13	x	x	o	o	o
14	x	x	o	x	o
15	x	x	x	o	x
16	o	o	o	o	o
17	x	x	o	o	o
18	x	o	x	o	o
19	o	o	o	o	o
20	o	o	o	o	o
21	x	x	x	x	x
22	x	x	o	o	o
23	x	x	x	x	x
24	x	x	x	o	x
25	x	x	x	o	o
26	o	o	o	o	o
27	x	x	x	o	x

[3] (1) gram(1) – E – gramaticky explicitne vyjadrený mužský adresát v anglickom origináli, zdroj (1)
poet(1) – E – gramaticky explicitne alebo metaforicky implicitne vyjadrený mužský adresát v anglickom origináli, zdroj (1)
(1) – SVK – slovenský preklad, zdroj: Shakespeare, 2004
(2) – SVK – slovenský preklad, zdroj: Shakespeare, 1989
(3) – CZ – český preklad, zdroj: Shakespeare, 1970
x – nenachádza sa
o – nachádza sa

28	x	x	o	o	x
29	x	x	x	x	x
30	x	x	o	o	o
31	x	x	x	o	o
32	x	x	x	x	o
33	o	o	o	o	x
34	x	x	o	o	o
35	x	x	o	o	o
36	x	x	o	o	o
37	x	x	o	o	x
38	x	x	x	o	x
39	o	o	x	x	o
40	x	x	x	o	o
41	o	o	o	o	o
42	o	o	o	o	o
43	x	x	x	x	x
44	x	x	x	o	x
45	x	x	x	x	x
46	x	x	x	o	x
47	x	x	o	x	o
48	x	x	o	o	o
49	x	o	o	x	o
50	x	x	o	o	x
51	x	x	x	x	x
52	x	o	x	o	x
53	x	x	o	o	o
54	x	x	x	x	o
55	x	x	o	x	x
56	x	x	x	x	x
57	x	x	o	o	o
58	x	x	o	x	o
59	x	x	x	o	o
60	x	x	x	x	o
61	x	x	x	o	x
62	x	x	x	x	x
63	o	o	o	o	o
64	x	x	x	o	x
65	x	x	x	x	x
66	x	x	x	o	x
67	o	o	o	o	o
68	o	o	o	o	o
69	x	x	x	o	x
70	x	x	x	o	o
71	x	x	o	o	x
72	x	x	o	o	o
73	x	x	x	x	x
74	x	x	o	o	o
75	x	x	o	x	x

76	x	x	x	x	o
77	x	x	o	x	o
78	x	x	o	x	o
79	x	x	o	x	x
80	x	x	x	o	o
81	x	x	o	x	x
82	o	o	o	o	o
83	x	x	o	x	o
84	x	x	x	o	o
85	x	x	x	o	x
86	x	x	x	x	o
87	x	x	o	o	o
88	x	x	x	o	x
89	x	x	o	o	o
90	x	x	x	o	x
91	x	x	x	x	x
92	x	x	o	o	o
93	x	x	x	o	x
94	x	x	x	x	x
95	x	x	o	x	o
96	x	x	o	o	o
97	x	x	o	o	x
98	x	x	x	x	x
99	x	x	x	o	o
100	x	x	x	o	o
101	o	o	o	o	o
102	x	x	x	o	x
103	x	x	x	o	o
104	x	x	o	o	o
105	x	x	o	o	o
106	x	x	x	o	x
107	x	x	x	x	x
108	o	o	o	o	o
109	x	x	x	o	x
110	o	o	o	o	o
111	x	x	x	o	o
112	x	x	o	o	o
113	x	x	x	x	x
114	x	x	x	x	o
115	x	x	x	x	x
116	x	x	x	x	x
117	x	x	x	o	o
118	x	x	x	x	x
119	x	x	x	x	x
120	x	x	o	o	o
121	x	x	x	o	x
122	x	x	x	o	o
123	x	x	x	x	x

124	x	x	x	x	x
125	x	x	x	x	x
126	o	o	o	o	o

Tabuľka explicitnosti – súhrn

	originál gramaticky	originál poeticky	svk preklad (1)	svk preklad (2)	cz preklad (3)
o	19	27	61	83	72
x	107	99	65	43	54
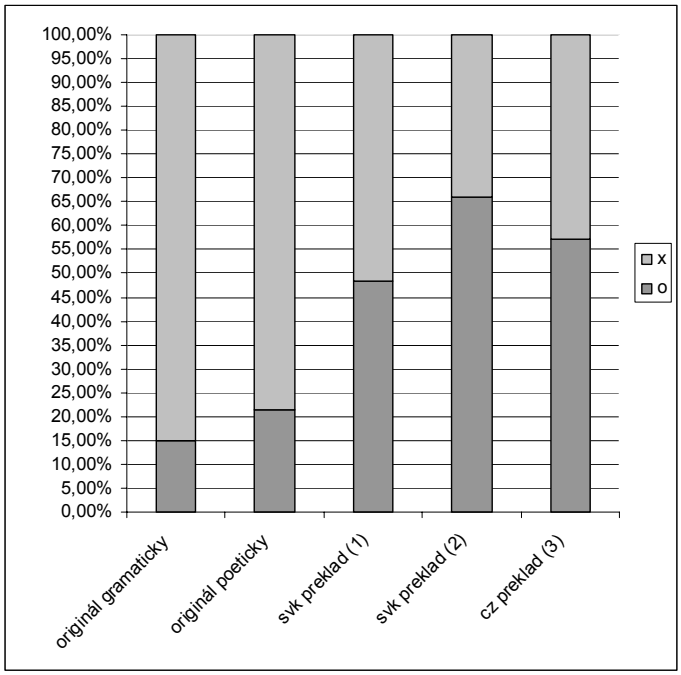
Tabuľka explicitnosti – grafické znázornenie